

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ

УХВАЛЕНО

Вченою радою Інституту соціології НАН України
«28» травня 2024 р.
Протокол № 5

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Життєвий комфорт в умовах урбанізації

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітньо-наукова програма
вид дисципліни

05 Соціальні та поведінкові науки
054 Соціологія
третій освітньо-науковий (PhD доктор філософії)
Соціологія
Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	2
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

КИЇВ – 2024

Розробник:

Бурова О.І., кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник відділу соціально-політичних процесів

Викладач: кандидат соціологічних наук, Бурова О.І.

РЕКОМЕНДОВАНО:

Випусковим відділом Інституту соціології НАН України

Протокол № 4 від «14» травня 2024 р.

Завідувач випусковим відділом

Л.Г.Скокова

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-наукової програми «Соціологія»

О.Г.Злобіна

1. Мета – ознайомлення аспірантів із концептуалізацією феномену життєвого комфорту населення України за умов урбанізації, його операціоналізації, здійсненні емпіричної апробації та з'ясуванні його об'єктивних та суб'єктивних чинників.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

- *Знати*
розуміння процесів урбанізації, включаючи її причини, наслідки та вплив на життєвий комфорт городян;
специфіку міждисциплінарного підходу при вирішенні проблем міського середовища;
- *Вміти*
виявити причини процесу урбанізації;
- *Володіти навичками*
півпрацювати з різними фахівцями для досягнення ефективних результатів;

3. Анотація дисципліни: Навчальна дисципліна «Життєвий комфорт в умовах урбанізації» має на меті розширення площини теоретичних та практичних знань стосовно суб'єктивного світосприйняття соціальної реальності із залученням поняття «життєвий комфорт», яке відображає певний вимір задоволеності чи незадоволеності людської життєдіяльності у певному місці проживання.

Крім цього, з'ясування конфігурації впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників життєвого комфорту в контексті поселенської структури українського суспільства позбавить слухачів дефіциту знань про природу й особливості суб'єктивного виміру світосприйняття людьми своєї життєдіяльності за умов урбанізації.

4. Завдання (навчальні цілі): оволодіння аспірантами професійними компетенціями, необхідними для теоретичного аналізу детермінант життєвого комфорту та механізмів його набуття та практичного дослідження в умовах поселенської диференціації населення європейських країн з відмінними соціально-економічними умовами життєдіяльності, а також динаміки поселенської диференціації життєвого комфорту населення України.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- визначення наукових засад аналізу процесу урбанізації;
- оволодіння прийомами соціально-історичного підходу до аналізу життєвого комфорту
- оволодіння знаннями про соціальні наслідки і протиріччя життєвого комфорту людей,
- засвоєння міждисциплінарних методів дослідження поселенської диференціації життєвого комфорту населення європейських країн з відмінними соціально-економічними умовами життєдіяльності;
- засвоєння знань про динаміку поселенської диференціації життєвого комфорту населення України;
- опанування навичок емпіричного аналізу об'єктивних та суб'єктивних чинників життєвого комфорту в контексті поселенської структури українського суспільства.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вмiти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	2	3	4	5
ЗК01	Вмiти абстрактно мислити, розумiти вплив процесiв урбанiзацiї на суб'єктивне свiтосприйняття людьми своєї життєдiяльностi	<i>Семiнари, iндивiдуальне письмове завдання, самостiйна робота за темами: Тема 3;Тема 6; Тема 9.</i>	Поточний контроль пiдготовки до семiнару, оцiнка iндивiдуального письмового завдання	20%
ЗК02	Знати методи що сприятимуть удосконаленню стратегiй регулювання докорiнних суспiльних перетворень в Украiнi..	<i>Лекцiї, самостiйна робота за темами: Тема 1; Тема 4.</i>	Поточний контроль, участi у дискусiйній частинi лекцiї	10%
ЗК03	Комунікувати з колегами для проведення дослiджень з метою застосувати свої знання та навички для розробки концепцiй та рiшень, спрямованих на покращення життєвого комфорту у мiстах.	<i>Семiнари, iндивiдуальне письмове завдання, самостiйна робота за темами: Тема 3; Тема 9.</i>	Поточний контроль пiдготовки до семiнару, оцiнка iндивiдуального письмового завдання	10%
ЗК04	Використовувати методологiчне пiдгрунття для подальших соцiологiчних дослiджень соцiального самопочуття в ситуацiях нестабiльностi	<i>Лекцiї, самостiйна робота за темами: Тема 3; Тема 5.</i>	Поточний контроль, участi у дискусiйній частинi лекцiї	10%
СК01	Вмiти застосовувати свої знання та навички для аналізу iснуючих проблем та розробки iнновацiйних рiшень, враховуючи рiзні аспекти комфорту, такі як фiзичне благополуччя, соцiальне середовище, економiчна доступність, психологiчний комфорт та екологiчна стiйкiсть.	<i>Лекцiї, самостiйна робота за темами: Тема 7; Тема 8.</i>	Поточний контроль, участi у дискусiйній частинi лекцiї	10%

1	2	3	4	5
СК03	Знати методи взаємодії із спільнотами, громадськими організаціями та зацікавленими сторонами для створення комфортного міського середовища.	<i>Лекції, самостійна робота за темами:</i> Тема 2; Тема 5.	Поточний контроль, участі у дискусійній частині лекції	10%
СК05	Комунікувати з дослідницькими групами в контексті розгляду міського середовища як об'єкту управління та опанування різних стратегій та інструментів для забезпечення комфорту мешканців.	<i>Семінари, індивідуальне письмове завдання, самостійна робота за темами:</i> Тема 3; Тема 9.	Поточний контроль підготовки до семінару, оцінка індивідуального письмового завдання	10%
СК06	Здатність ініціювати та реалізовувати інноваційні комплексні проекти у сфері забезпечення комфорту мешканців різних поселенських структур	<i>Семінари, індивідуальне письмове завдання, підсумкове есе, самостійна робота за темами:</i> Тема 6; Тема 8; Тема 9.	Поточний контроль підготовки до семінару, оцінка індивідуального письмового завдання та підсумкового есе	
СК07	Вміти аналізувати та оцінювати етичні аспекти у створенні комфортного міського середовища та розуміти значимість сталого розвитку у збереженні комфорту для майбутніх поколінь.	<i>Семінари, індивідуальне письмове завдання, самостійна робота за темами:</i> Тема 3; Тема 6; Тема 9.	Поточний контроль підготовки до семінару, оцінка індивідуального письмового завдання	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Загальні компетентності			Спеціальні компетентності			
	ЗК02	ЗК03	—	СК01	СК03	СК05	
РН01 Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, та отримання нових знань у сфері соціології та/або здійснення інновацій	ЗК02	ЗК03	—	СК01	СК03	СК05	
РН03 Розробляти та реалізовувати наукові та/або прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми соціології з врахуванням етичних, соціальних, економічних та правових аспектів.	ЗК01	ЗК04	—	СК02	СК05	СК06	СК07

7. Схема формування оцінки.

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Участь у дискусійній частині лекції	2	Активна участь, аргументовані, змістовні судження і зауваження
	1	Фрагментарна участь у дискусії
	0	Відсутність на лекції
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	2-3	Активна участь у дискусіях; фахова постановка питань, аргументовані і логічні зауваження
	1	Фрагментарна участь, окремі репліки, запитання
	0	Відсутність на семінарському занятті
Доповіді за темою семінарського заняття	7-10	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень фахових компетентностей.
	4-6	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені завдання
	1-3	Доповідь підготовлена, проте наявні неточності і пробіли знань.
	0	Доповідь не підготовлена.
Індивідуальне письмове завдання за темою семінарського заняття	7-10	Письмове завдання представлено вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені завдання
	4-6	Письмове завдання підготовлено вчасно, проте наявні неточності і пробіли знань.
	1-3	Письмове завдання підготовлено проте тема розкрита поверхово і з помилками
	0	Письмове завдання не підготовлено
Презентація тексту підсумкового есе за проблематикою курсу	14-18	Роботу представлено вчасно. Високий рівень оволодіння теоретико-методологічними засадами виконання завдання, поставлені мета і завдання вирішуються чітко та послідовно
	10-13	Роботу представлено вчасно. Продемонстровано певний рівень оволодіння теоретико-методологічними засадами виконання завдання, але не вистачає чіткості та послідовності
	1-9	Робота має суттєві недоліки - поставлені завдання не вирішені, автор припускається помилок. Переважають загальні фрази замість змістовного викладу
	0	Завдання не виконано у визначений викладачем термін без поважних причин або виконане з порушенням норм академічної доброчесності.

При викладанні дисципліни використовуються наступні методи контролю знань студентів:

– усний контроль (опитування – індивідуальні або фронтальні, колоквіуми, дискусії, круглі столи, захист виконаних робіт);

– письмовий контроль (письмові контрольні роботи, вирішення ситуацій і задач, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, тез, написання есе та ін. – в залежності від змісту дисципліни і передбачених робочою програмою завдань);

– стандартизований (тестовий) контроль;

– комбінований контроль;

– самоконтроль знань студентів і взаємоконтроль.

Поточний контроль проводиться за результатами роботи студентів на практичних заняттях, методом оцінювання контрольних робіт, шляхом оцінювання тестів, самостійних робіт, індивідуальних завдань, есе, командних проектів, презентацій, ведення конспектів лекцій.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал навчальної дисципліни, який перевіряється під час поточного і підсумкового контролю з метою встановлення рівня і якості засвоєння знань, формування необхідних для майбутньої професійної діяльності навичок і вмінь.

Дисципліна передбачає конкретний перелік видів робіт, які зобов'язаний виконати студент, та відповідні критерії їх оцінювання, що визначаються кафедрою і наводяться у вигляді окремих таблиць або декількох абзаців тексту в робочій навчальній програмі дисципліни.

Поточний контроль передбачає оцінювання успішності студентів під час аудиторних (семінарських, практичних, індивідуальних) занять та виконання ними окремих індивідуальних, контрольних завдань (написання рефератів, тематичних повідомлень, розв'язання практичних задач тощо). Зміст поточного контролю та критерії оцінювання роботи студента в зазначених межах відображається у робочій навчальній програмі (розділи «Засоби контролю знань з кожного залікового модуля» та «Критерії оцінювання знань з кожного модуля»).

При поточному контролі оцінюється: активність роботи студентів на семінарських або практичних заняттях, результати виконання ними індивідуальних завдань, контрольних робіт, розв'язання практичних задач, якість підготовлених студентами рефератів або тематичних повідомлень;

Контроль на семінарських заняттях – оцінювання виступів студентів, відповідей на питання поставлені викладачем, оцінці виконання тестових завдань, оцінок під час самостійних робіт, оцінювання внеску окремих студентів у групову роботу, наприклад, активність в діловій грі.

Контрольна робота – вид поточного контролю знань студентів, який має на меті виявити рівень знань студентів, що отримані за пройденим матеріалом. Дата проведення контрольної роботи доводиться до студентів і призначається по завершенню вивчення змістовного модулю. Питання або практичні завдання готує викладач, що веде практичні заняття, вони узгоджуються з лекційними питаннями і тематикою семінарських занять. Завдання можуть передбачати творчу роботу, відповідь на тестові завдання тощо. Контрольна робота виконується у письмовій формі в присутності викладача, оцінюється за прийнятою шкалою і оцінка може використовувати викладачем для підрахунку кумулятивного балу за підсумками вивчення дисципліни.

Модульний контроль за окремим змістовим модулем – оцінювання в балах рівня опрацювання студентом теоретичного та практичного матеріалу в межах окремого залікового модуля певної навчальної дисципліни, успішності виконання ним фонду тестових завдань (або модульної контрольної роботи, якщо це передбачено робочою навчальною програмою).

При модульному контролі оцінюється в балах рівень теоретичної (знань) та практичної (навичок і вмінь) підготовки студента за всі змістові модулі. Форма проведення модульного контролю переважно є письмовою або у вигляді відпрацювання тестів, але можливе й усне проведення.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- підсумкове оцінювання у формі ЗАЛКУ:

Семестровий контроль проводиться у формі заліку або шляхом накопичення балів за поточним контролем по змістовним модулям.

Залік – виставляється за результатами роботи аспіранта впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів.

- умови допуску до підсумкового заліку:

У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) слухач зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» слухач має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії слухач може обрати повторне вивчення дисципліни.

7.2 Організація оцінювання: (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіку оцінювання).

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів	Разом
Участь у дискусійній частині лекції	5	2	10
Доповіді за темою семінарського заняття	4	10	40
Індивідуальне письмове завдання за темою семінарського заняття	2	10	20
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	4	3	12
Презентація тексту підсумкового есе за проблематикою курсу	1	18	18
ВСЬОГО			100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план занять з дисципліни

№ з/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Сам. робота
<i>Змістовий модуль 1. Життєвий комфорт як предмет теоретико-методологічного дослідження</i>				
1	Тема 1. Підходи до розуміння феномену життєвого комфорту.	2	—	4
2	Тема 2. Об'єктивні та суб'єктивні умови життєвого комфорту людини.	2	—	5
3	Тема 3. Соціальний механізм набуття життєвого комфорту.	—	2	5
<i>Змістовий модуль 2. Диференціація життєвого комфорту під впливом урбанізації</i>				
4	Тема 4. Проблематика життєвого комфорту у соціологічних концепціях міста..	2	—	4
5	Тема 5. Соціальні наслідки урбанізації в контексті життєвого комфорту.	2	—	4
6	Тема 6. Поселенська диференціація аспектів життєвого комфорту населення України	—	2	5
<i>Змістовий модуль 3. Емпіричне дослідження життєвого комфорту населення України</i>				
7	Тема 7. Поселенська диференціація життєвого комфорту населення України та Європи: порівняльний аналіз.	2	—	5
8	Тема 8. Динаміка поселенської диференціації життєвого комфорту населення України.	2	—	5
9	Тема 9. Втрата комфорту та зміни у житті цивільного населення під час війни	—	2	5
ВСЬОГО за дисципліною 60 годин		12	6	42

Загальний обсяг 60 год, в тому числі (вибрати необхідне):

Лекцій – **12 год**.

Семінари – **6 год**.

Самостійна робота – **42 год**.

Зміст навчальної дисципліни

№ з/п	Номер і назва теми	Кількість годин	
		Структура	
1	2	3	
<i>Змістовий модуль 1. Життєвий комфорт як предмет теоретико-методологічного дослідження</i>			
1	Тема 1. Підходи до розуміння феномену життєвого комфорту.	1. Поняття життєвого комфорту 2. Структура та сутність життєвого комфорту 3. Проблематика комфорту як соціологічного поняття . 4. Сутність соціального комфорту.	
2	Тема 2. Об'єктивні та суб'єктивні умови життєвого комфорту людини.	1. Об'єктивні умови життєвого комфорту 2. Суб'єктивні аспекти життєвого комфорту особистості. 3. Механізми соціального порівняння	
3	Тема 3. Соціальний механізм набуття життєвого комфорту	1. Теорія мотивації Маслоу 2. Феномени подвійної інституціоналізації суспільства та соціальної аномії. 3. Феномен соціального порівняння.	
<i>Змістовий модуль 2. Диференціація життєвого комфорту під впливом урбанізації</i>			
4	Тема 4. Проблематика життєвого комфорту у соціологічних концепціях міста.	1. Концепція міста К.Лінча 2. Концепція урбанізму Л.Вірта 3. Психологічні умови життєдіяльності великого міста Г. Зіммель. 4. Міські соціокультурні характеристики Л. Вірт 5. Поняття "міський стрес» у концепціях міста	
5	Тема 5. Соціальні наслідки урбанізації в контексті життєвого комфорту	1.Поселенські домагання громадян 2.Постіндустріальні тенденції розвитку міст 3.Процес субурбанізації 4. Джентрифікація	
6	Тема 6. Поселенська диференціація аспектів життєвого комфорту населення України	1. Поселенська диференціація суб'єктивних аспектів життєвого комфорту населення України 2. Поселенська диференціація об'єктивних аспектів життєвого комфорту населення України	
<i>Змістовий модуль 3. Емпіричне дослідження життєвого комфорту населення України: поселенський аспект</i>			
7	Тема 7. Поселенська	1. Розгляд досліджень European Values	

	диференціація життєвого комфорту населення України та Європи: порівняльний аналіз	Survey 2. Розгляд досліджень Європейський барометр 3. розгляд досліджень Європейське соціальне дослідження 4. Розгляд поточних досліджень міста що актуальні на даний період. 5. Аналіз поселенської диференціації життєвого комфорту населення європейських країн..	
8	Тема 8. Динаміка поселенської диференціації життєвого комфорту населення України.	1. Кореляція Пірсона між показниками задоволеності життям 2. Динаміка рівнем задоволеності життям у своєму населеному пункті 3. Динаміка рівня задоволеності життям за іншими показниками	
9	Тема 9. Втрата комфорту та зміни у житті цивільного населення під час війни	1. Зміни принципів, що формують сприйняття та набуття життєвого комфорту 2. Зміни характеру планування життя 3. Трансформація увлень про життєвий комфорт під впливом вимушеної міграції	
Підсумковий контроль			Залік

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Бурова О. (2011). Життєвий комфорт: спроба концептуалізації поняття. *Соціальні виміри суспільства*, 3 (14), 198–208.
2. Бурова О. (2012). Життєвий комфорт: структура, чинники та механізм формування. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 99–114.
3. Бурова О. (2012). Поселенська диференціація життєдіяльності населення України *Українське суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг*, 228–233.
4. Бурова О. (2022). Втрата комфорту та зміни у житті цивільного населення під час війни. В Є. Головаха, С. Макеев (Ред.) *Українське суспільство в умовах війни*, сс.375-383. К. : Інститут соціології НАН України
5. Паніна Н. Здоров'я і самопочуття населення: епідеміологічний моніторинг / Н. Паніна // *Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін* / За ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2004. – С. 387–402.
6. Паніна Н. (2005). *Українське суспільство 1994–2005: соціологічний моніторинг*. К. : ТОВ «Видавництво Софія».

7. Головаха Є.І., Паніна Н.В. (1997). *Інтегральний індекс соціального самопочуття (ІДС): конструювання та застосування соціологічного тесту в масових опитуваннях*. К.: Інститут соціології НАН України.
8. Головаха Є., Паніна Н. (2004). Інтегральний індекс соціального самопочуття населення України в 1995–2004 роках. *Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін*, 378–302.
9. Сохань Л. (2008). Життєвий комфорт як індивідуальний проект особистості. *Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг*, 274–286.

Додаткова:

10. Зіммель Г. (2002). Великі міста та духовне життя. *Логос*, 3 (34), 1–12.
11. Злобіна О. (2004). *Особистість як суб'єкт соціальних змін*. К.: Інститут соціології НАН України.
12. Прибиткова І. (1999). Урбанізація в Україні на порозі ХХІ століття. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 3, 31–40.
13. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harpers.

Додаткові ресурси:

14. <https://cedos.org.ua/>